

PaedDr. Jan Prchal

80 let Společnosti pro hudební výchovu a pohľad na súčasný stav hudobnej výchovy v ČR

Abstrakt:

80. výročí založení Společnosti pro hudební výchovu – hudební výchova a její význam ve vzdělávání na počátku 21. století – Standardy pro základní vzdělávání, hudební výchova – aktuální problémy předmětu v podmínkách základního vzdělávání – problematika přípravy pedagogů a jejich dalšího vzdělávání – 27. Letní dílna hudební výchovy 2016 – hudební výchova v mezinárodním kontextu, Mezinárodní hudební olympiáda Riga 2014, Klaipeda 2016, Hnúšťaňský akord 2016 - Připomenutí odkazu Jaroslava Herdena pro současné i budoucí pojetí předmětu hudební výchova

Klíčové slová:

Společnost pro hudební výchovu – hudební výchova ve 21. století – standardy pro hudební výchovu – vzdělávání pedagogů – mezinárodní hudební olympiáda

80th Anniversary of Music Education Society – Importance of music education at present time

Abstract:

80th anniversary of Music Education Society – Importance of music education at present time – Standards of basic education, music in schools – workshops for teachers – 27th Summer workshop of music education 2016 Mělník – International Music Olympiad in Riga 2014, Klaipeda 2016

Keywords:

Music Education Society – music education for 21th century - Standards of music education - workshops for teachers - International Music Olympiad

V roce 2014 uplynulo 80 let od založení Společnosti pro hudební výchovu, jedné z nejdéle existujících organizací zabývající se problematikou školní i mimoškolní hudební výchovy, a to i v kontextu mezinárodním. SHV po celou dobu prosazovala progresivní myšlenky: myšlenky a teze, které formulovala již v roce v roce svého vzniku, jsou i dnes velmi aktuální.

Společnost pro hudební výchovu¹ byla založena na ustavující schůzi 11. června roku 1934 a jako hlavní cíle si hned v počátku stanovila péči o rozvoj hudebního citění a vzdělávání mládeže i dospělých v co nejširších lidových vrstvách. Byly ustanoveny čtyři sekce – první zajišťovala mezinárodní styky, druhá se měla soustředit na hudební výchovu na všech typech škol v ČSR, třetí měla za úkol povznesení hudebního života obecně a čtvrtá sekce byla administrativní a organizační. Společnost nebyla úřadem, neměla výkonné pravomoci, byla orgánem poradním, který podporoval všechny nové vyučovací trendy v hudební výchově, umělce a kolektivy reprezentující českou kulturu, soutěže pěveckých sborů, inicioval využívání hudby jako léčebného prostředku a pod. Sekretariát sídlil v budově ministerstva zahraničních věcí v Praze a na financování činnosti se podílely mimořádné fondy ministerstev zahraničí a školství, rozpočet hlavního města Prahy a dokonce kancelář prezidenta republiky společně s příspěvky dalších dárců, i zahraničních. Hlavními osobnostmi

¹ Dále jako SHV

prvního výboru byli Kamil Krofta, Jaroslav Jindra, Zdeněk Nejedlý (ten ostatně navrhl i název společnosti), Vladimír Helfert, Alois Hába, Václav Talich a další. Společnost pro hudební výchovu připravila a realizovala **I. Mezinárodní hudebně výchovný kongres**, který se konal ve dnech 4. – 9. dubna 1936 v Praze. Z pozvaných 22 států se zúčastnilo 14, z fašistického Německa např. nemohl přijet pozvaný Carl Orff. Vzhledem k zaměření kongresu **Výchova hudbou k humanizmu**, které bylo reakcí na hrozící fašismus, je to pochopitelné. Kongres zahájil v budově parlamentu ČSR osobně - již jako ministr zahraničních věcí - předseda Společnosti pro hudební výchovu **Kamil Krofta**. Tento kongres se stal inspirací pro ustavení International Society for Music Education (ISME). Není bez zajímavosti, že na kongresu přijatá rezoluce má mnoho společného se současnými požadavky ISME.

Velmi důležitou osobností, která je spjata se vznikem a činností SHV byl **Leo Kestenberg**, tvůrce progresivního hudebně vzdělávacího programu realizovaného v Německu, odkud byl nucen odejít do Československa (narozen v Ružomberoku, gymnázium studoval v Liberci).

Na podzim 1938 ukončila SHV svou činnost – plány na uspořádání II. mezinárodního kongresu o HV v Praze v dubnu roku 1939 vzaly za své. Archiv SHV přečkal válku díky Jaroslavu Jindrovi. 29. ledna 1951 navrhlo mimořádné valné shromáždění bývalé SHV dobrovolné rozejtí a podle stanov předání majetku České akademii věd a umění.

Styky s nově ustanovenou ISME se navazovaly obtížně.

29. září 1967 byla v Praze ustavena **Československá společnost pro HV**, která byla pokračovatelkou prvorepublikové SHV. Tato etapa je spjata se jmény Ivana Poledňáka, Jana Hanuše, Libora Melkuse, Viliama Fedora, Jana Dostala, Františka Sedláka, Ladislava Burlase, Petra Ebena, Vladimíra Gregora, Františka Lýska, Ivana Medka, Jiřího Pilky, Karla Reinera, Tibora Sedlického, Bohumíra Štědrone, Jarmily Vrchetové – Pátové, Ladislava Daniela, Ilji Hurníka, Bohumila Kulínského, Josefa Pazderky (předsednictvo a ústřední výbor) ... a to výčet není úplný. Čestné předsednictvo tvořili m.j. Alois Hába, Eugen Suchoň, Ján Cikker, Josef Plavec, Václav Holzknecht a tehdejší ministři vlády Jiří Hájek (školství) a Karel Hoffmann (kultura a informace).

Od konce 60. let byly organizovány hudebně výchovné kurzy inspirované kurzy Orffova institutu v Salzburku. Tradice kurzů začíná v Chebu, odkud se postupně stěhovaly do dalších měst – Liberce, Mostu, Znojma, Rychnova nad Kněžnou. V současnosti je hostitelkou kurzů ZŠ a ZUŠ Jabloňová v Liberci. Také název se měnil – z Kurzů modernizace hudební výchovy se staly Letní školy hudební výchovy a současná podoba nese název Letní dílna hudební výchovy. Kurzy v 70. a 80. letech byly nemyslitelné bez Pavla Jurkoviče, Boženy Viskupové, Petra Jistela, Ladislava a Bohuslavy Danielových, Josefa Říhy, Miroslava Střeláka, Pavla Kratochvíla, Františka Gauseho, Jaroslava Koutského ...

V roce 1975 se stává nástupnickou organizací **Česká hudební společnost**, které předsedal **Jiří Bajer**. Po další roky byla ČHS spjata se jménem paní **Míly Smetákové** a nesmíme opomenout paní **Evu Štrausovou**. Vyčítal bych si, kdybych nezmínil pana **Stanislava Tesaře**. ČHS se rozčlenila do jednotlivých sekcí a komisí – byla ustavena sekce hudebně výchovná v čele s Evženem Valovým, která se v prosinci 1989 přejmenovala na **Společnost pro HV v rámci ČHS**. V roce 1991 se předsedou stal **Jaroslav Herden**, jedna z nejvýznamnějších osobností naší hudební pedagogiky. Kurzy se pod jeho vedením přestěhovaly do Rychnova nad Kněžnou. Jaroslavu Herdenovi, osobnosti velice kreativní, se jako předsedovi SHV a vedoucímu Katedry HV na PF UK Praha podařilo uspořádat několik významných hudebně výchovných konferencí, které reflektovaly aktuální témata (populární hudba v HV, využití moderních technologií a keyboardů v HV ad.), což bylo a je v rámci pořádaných konferencí obecně spíše výjimkou. Nesmíme opomenout zmínit pana Václava Korbela a Hanu Halíkovou, která se po dlouhá léta podílela na organizování hudebních kurzů.

Od roku 2002 je předsedou pedagog z Liberce **Jan Prchal**.

Po ukončení činnosti ČHS, která do té doby zastřešovala činnost (nejen) SHV se podařilo (už jako **Společnost pro hudební výchovu České republiky**) transformovat na občanské sdružení a v současnosti na zapsaný spolek s celorepublikovou působností. SHV ČR pokračuje v pořádání letních kurzů (LDHV), stala se kolektivním členem České hudební rady při UNESCO (Jan Prchal je členem prezidia a pedagogické sekce ČHR), spolupracuje s MŠMT ČR (naposledy na tvorbě Standardů pro základní vzdělávání – hudební výchova), NÚV Praha (Národní ústav pro vzdělávání) v projektu Lektori – mentori a s pracovišti NIDV v rámci republiky. Místopředsedou SHV ČR je **Jiří Holubec**, současný tým společnosti tvoří Rafaela Drgáčová, Alena Tichá, Jiřina Jiříčková, Eva Jenčková, Anna Velanová, Miloš Hons, Vladimír Hrdina, Dagmar Zemánková, Luboš Hána, Marie Nová, Karel Horňák, Vladimír Fiedler, Jan Prchal junior, Jakub Kacar, Michael Ratislav, Eliška Bendová, Josef Kurfiřt, zahraničním partnerem je Belo Felix.

Čestné předsednictvo tvoří Lukáš Hurník a Jakub Hruša, čestnými členy kolegia jsou Alberto Alvarado Reyes (Mexiko), Wolfgang Mastnak (Německo/Rakousko), Belo Felix (Slovensko), Ing-Mari Ek a Bengt Albinsson (Švédsko) a Suguru Agata (Japonsko).

SHV ČR uděluje od roku 2010 čestné ocenění za přínos hudební výchově a dlouhodobé úspěšné působení v podmínkách regionálního školství – **Cenu Jaroslava Herdena**, která je zaštitěna Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. K dnešnímu dni toto ocenění obdrželo 21 osobností.

Ale obraťme pozornost od minulosti k současnosti. Současný stav hudebního vzdělávání v České republice lze jednoznačně zhodnotit jen stěží. Této problematice se v minulosti věnovala řada odborných konferencí a sympozií: mimo již uvedených jsou to např. *Teorie a praxe hudební výchovy*, které ve dvouletých cyklech pořádá Katedra hudební výchovy PedF Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci s EAS² a MŠMT ČR za podpory Mezinárodního visehradského fondu v Bratislavě, Grantové agentury UK v Praze. Dosud poslední, v pořadí čtvrtá konference se uskutečnila v prostorách MŠMT v Praze ve dnech 12. a 13. 11.2015.

Katedra hudební výchovy PedF Masarykovy univerzity Brno organizuje mezinárodní hudebně pedagogickou konferenci *Musica viva in schola* – její 27. ročník se v Brně uskutečnil 21. – 22. 10. 2014 s názvem „*Hudební výchova – terra cognita II*“. Jedním ze dvou témat byly Aktuální otázky hudební výchovy. V diskusi byla otevřena témata Standardů pro základní vzdělávání – hudební výchova nebo alternativních přístupů k rozvíjení kreativity žáků a studentů, m.j. Composing in the Classroom.

Tato setkání se v naprosté většině věnují formálnímu hudebnímu vzdělávání, institucionalizované hudební výchově realizované především na různých stupních našeho školského systému, včetně ZUŠ. V posledním období se nicméně stále častěji silněji projevuje význam a potřeba realizace hudebního vzdělávání v nejširším smyslu slova i v podobě neinstitucionalizované, tedy realizované neformálně mimo školní prostředí.

Na potřebu deklarovat hudební (širěji pojato uměleckou) výchovu jako základ vyváženého estetického, emocionálního, kreativního, kognitivního a sociálního rozvoje dětí, mládeže i dospělých, posílit synergii mezi těmito složkami a zajištění zájemcům ze všech sociálních prostředí celoživotní přístup k ní³ poukázalo diskusní fórum *Umělecké vzdělávání a role*

² European Association For Music In Schools

³MEDEK, Ivo. Úvodní referát diskusního fóra Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí, Praha 2011, sborník příspěvků

kulturních institucí, které se uskutečnilo v září 2011 v prostorách MŠMT v Praze.⁴ V úvodním referátu prof. Ivo Medek nastínil několik základních myšlenek, které vycházely ze závěrů 2. světové konference UNESCO o umělecké výchově, která proběhla v Soulu v roce 2010⁵. Ze **Soulského programu vyplynul akcent na co nejširší dostupnost uměleckého vzdělávání, tedy jakýsi demokratizační apel. Tato problematika bývá u nás často bagatelizována s poukazem na skutečnost, že u nás funguje i ve světovém měřítku unikátní síť základních uměleckých škol a tím že je tato záležitost v našich podmínkách vyřešena. Ovšem skutečnost již tak optimistická není.**

Umělecké vzdělávání obecně vždy bylo, je a nepochybně i bude záležitostí poněkud výlučnou, která nebyla a není dostupná všem. Dnes je v našem vzdělávacím systému realizují základní umělecké školy (a v návaznosti na ně konzervatoře, střední umělecké školy a následně akademie a vysoké umělecké školy), jejichž kapacita pokrývá necelých 20 % procent sledované populace. Zcela jasně tedy vyplývá, že ideální platformou pro realizaci cílů Soulského programu jsou základní školy, které ze zákona absolvuje 100 % populace. Umělecké předměty vzdělávací oblasti Umění a kultura (především hudební a výtvarná výchova) jsou součástí učebních plánů ve všech ročnících. Je evidentní, že se současným pojetím předmětu hudební výchova to možné není a je nutno nově definovat cíle předmětu jako takového. Nové přístupy k výuce a rozvíjení kreativity existují a dokonce se formou projektů realizují (např. Slyšet jinak, jednotlivé ateliéry Letních dílen hudební výchovy ...). Je otázkou, jak na tyto potřeby reagují instituce, které pedagogy připravují – tedy katedry hudební výchovy pedagogických fakult.

ZUŠ vykazují dlouhodobě vynikající výsledky a je nezpochybnitelné, že mají nezastupitelné a pevné místo v systému našeho uměleckého vzdělávání. Přestože ZUŠ neposkytují stupeň vzdělání, jedná se o komplexní studium, poskytující základy vzdělání v jednotlivých oborech podle zásad obsažených v RVP ZUV.⁶ Jestliže se ale v roce 2014 v základních školách vzdělávalo 854 134 žáků a v ZUŠ 246 943 žáků (údaj k 30. 9. 2015, v tomto počtu jsou zahrnuti i žáci ZUŠ II. stupně, tedy i studenti středních škol)⁷, je evidentní, že základní umělecké vzdělávání apel na co nejširší dostupnost uměleckého vzdělávání zajistit nemůže. V počtu žáků ZUŠ jsou zahrnuty všechny obory, tedy hudební, taneční, výtvarný a literárně dramatický. V oboru hudebním se k tomuto datu vzdělávalo 161 409 žáků, což představuje 18,9 % z celkového počtu populace školního věku (jsem přesvědčen, že se tato čísla aktuálně dramaticky nemění).

Na základě výše uvedeného lze prohlásit, že ideálním prostorem pro hudební vzdělávání v nejširším smyslu slova je školní hudební výchova, realizovaná jako povinný vyučovací předmět ve všech devíti ročnících základního vzdělávání.

Současný stav a úroveň školní hudební výchovy byly často podrobovány ostré kritice⁸ z různých úhlů pohledů. I když se nelze zcela ztotožnit s názory, které nad stávající

⁴ Diskusní fórum Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí, Praha 22. a 23. 9. 2011. Organizátoři: MŠMT ČR, MK ČR, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. Partneři: AZUŠ ČR, Česká hudební rada, Janáčková akademie múzických umění, Společnost pro hudební výchovu ČR, Univerzita Palackého v Olomouci, Ústřední umělecká rada ZUŠ.

⁵ UNESCO's Second World Conference on Arts Education. Soul, Jižní Korea, 25. – 28. 5. 2010

⁶ TICHÁ, Jiřina. Formální umělecké vzdělávání v ČR, koncepce, výhledy. Diskusní fórum Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí, Praha 2011, sborník příspěvků. K lednu 2011 se v základních školách vzdělávalo 789 426 žáků a v ZUŠ 234 565 žáků (údaj k 30. 9. 2010, v tomto počtu jsou zahrnuti i žáci ZUŠ II. stupně, ve většině případů studenti SŠ a týká se všech uměleckých oborů, nejen hudebního).

⁷ Údaje poskytnuté MŠMT ČR

⁸ DANIEL, Ladislav. Jaká by měla a naopak neměla být hudební výchova v tomto století? Aura Musica č. 6 – sborník příspěvků konference Hudební výchova pro 3. tisíciletí, Ústí nad Labem 2014

hudebností mládeže lámou hůl, faktem zůstává, že díky široké nabídce jiných lákadel jak nakládat (a leckdy mrhat) volným časem tradiční ideál aktivní instrumentální či pěvecké hudebnosti doznává značných trhlin. Hudba, jako ostatně vše okolo nás, se proměňuje a k prověřeným hodnotám přibývá množství hudby nové, ve které je těžké se jen orientovat, natož ji objektivně zhodnotit. A u mládeže, která si svá kritéria a hodnotový systém teprve utváří, je to mnohanásobně obtížnější. Je skutečností, že výuka hudební výchovy na tyto výzvy dokáže reagovat pouze částečně a nesystémově. Základní školství – a tedy i jmenovaný předmět – prochází bouřlivými změnami. Je jistě pozitivní, že pedagog již není striktně svazován osnovami a zkonstatěnými předpisy a školy si vytvořily své vlastní školní vzdělávací programy (ŠVP) šité na míru žákům i pedagogům. Obsahové mantinely a hodinové dotace jsou vymezeny rámcovým vzdělávacím programem (RVP), obsahově příbuzné předměty je možno slučovat. Vše je tedy v pořádku, jenže... Předměty oblasti Umění a kultura (tedy: hudební a výtvarná výchova) by měli žáci absolvovat ve všech ročnících základního vzdělávání. Ovšem Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (Čj. 15523/2007-22) otevírá školám prostor pro interpretaci, která v důsledku vede k rušení hudební výchovy jako samostatného předmětu v 8. a 9. ročníku – na některých školách se již nevyučuje a je nahrazen výchovou výtvarnou.

De iure je vše v pořádku, dotace přidělených hodin oblasti Umění a kultura jsou formálně naplněny, ale de facto je zde zatloukán hřebík do rakve nejen hudební výchově, ale možná obecné kulturnosti jako takové. Jistě, osvícený ředitel nic takového nepřipustí, ale lze se setkat i s názory typu „... a pokud dítě nebude vůbec, ale vůbec nic vědět o Mozartovi, Beethovenovi, Smetanovi a Dvořákovi, může být v životě spokojené a vyroste z něho i tak kvalitní člověk...“. Je třeba trvat na tom, aby předmět, jehož obsahem je hudba, ať se pak již jmenuje jakkoliv, byl přítomen po celé základní vzdělávání v osnovách. Udržet hudební výchovu, která rozvíjí téměř jako jediný předmět i cit, až do 9. ročníku je nutné nejen proto, že se s ničím takovým již nemusí mladý člověk v životě potkat, ale také kvůli návaznosti na další teoretické a hlavně praktické vzdělávání, které probíhá na gymnáziích (čtyřletých), konzervatořích. Hudba, cit a estetická výchova nesmí, zvláště v dnešní době, do určitého věku chybět.

Jedním ze základních problémů uměleckého vzdělávání je tedy zkvalitnění přípravy budoucích pedagogů HV na pedagogických fakultách - tak, že jejich příprava v praktických disciplínách (nástroj, sbor, dirigování sboru apod.) bude chápána jako příprava umělecká a tedy i tak finančně podporována (zvýšení koeficientu). Příprava učitelů HV na pedagogických fakultách v oblasti praktické (nástroj, zpěv, sborová a orchestrální praxe a její výstupy ve sborech, orchestrech atd.) není chápána jako příprava „umělecká“, tedy v oblasti umění, ale jako záležitost čistě pedagogická, metodická, tedy běžná výuka, kterou lze realizovat i hromadně. Přestože mnozí učitelé HV dělají s dětmi skutečné umění a mají výborné výsledky, není hudební výchova (tedy umělecká výchova) považována za předmět umělecký, jinak by musela být financována jiným způsobem (konzervatořím a dokonce i některým ZUŠ mohou pedagogické fakulty jen závidět). Je nutno připomenout skutečnost, že se budoucí učitelé HV se nerekruťují jen z těch 18 procent žáků ZUŠ nebo ještě menšího procenta žáků konzervatoří. Naopak: často jsou přivedeni a připraveni k přijímacím zkouškám na PF svými učiteli ze ZŠ a SŠ i díky tomu, že hráli pod jejich vedením léta v kapele nebo zpívali ve sborech.⁹

Hudební výchova by měla nabízet alternativy k běžně konzumovanému „spotřebnímu“ zboží, které žáci rozhodně nevyužijí hned a jistě ne všichni. Měla by svým způsobem

⁹ HOLUBEC, Jiří. PRCHAL, Jan. Umělecké vzdělávání v podmínkách školní hudební výchovy. Diskusní fórum Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí, Praha 2011, sborník příspěvků.

kultivovat, otevírat pomyslné dveře do světa hudby obecně, pomáhat orientovat se na dosti nepřehledné hudební scéně a podílet se nenásilně na vytváření hodnotového systému dospívající mládeže. Když se o to nebudeme na základních školách alespoň pokoušet, připravíme se o možnost pracovat s mládeží v tom nejcitlivějším věku.¹⁰

Vynikajících výsledků dlouhodobě dosahují školy z rozšířenou výukou HV, tedy školy, které přejaly nebo svým způsobem modifikovaly projekt, který navrhl, prosadil a realizoval na ZŠ na Třídě Svornosti v Olomouci v letech 1966 až 2004 prof. Ladislav Daniel. V roce 1987 došlo k rozhodnutí ministerstva školství o zavedení tzv. olomouckého modelu na těch školách, kde pro ně budou vhodné podmínky. V dalším období pak u nás podle tohoto vznikaly další základní školy s rozšířenou výukou hudební výchovy¹¹. Tyto školy s upravenými učebními plány (a dnes vlastními Školními vzdělávacími programy) úzce spolupracovaly s Lidovými školami umění, dnes ZUŠ. Současná situace tak příznivá zdaleka není – řada těchto škol od projektu z různých důvodů odstoupila (leckdy pod tlakem rodičovské veřejnosti nebo nekompetentního vedení školy či zřizovatele byly upřednostněny jiné předměty, počínaje výukou cizích jazyků a konče informatikou) nebo koncepci upravila a omezila pouze na I. stupeň ZŠ, často bez spolupráce se ZUŠ, čímž základní myšlenka prof. Daniela téměř vzala za své. Rovněž jakýsi „dohled“ MŠMT, organizační i metodický, v průběhu let slábl a se zavedením současné koncepce základního vzdělávání zmizel zcela. V místech, kde byly vhodné podmínky a vůle „osvíceného“ zřizovatele, vznikly sloučením (případně vytvořením nové ZUŠ)¹² ZŠ a ZUŠ školy, které vytvářejí pro umělecké vzdělávání tohoto druhu podmínky zcela nadstandardní. Tyto školy mají své vzájemně provázané ŠVP pro oba dva segmenty, výuka ZUŠ a ZŠ je v určitých rovinách propojována (využívání potenciálu pedagogického i nástrojového, učebních pomůcek, vybavení PC a pod.) a lze proto hovořit o oné synergii, kterou akcentovalo již zmíněné diskusní fórum 2011 a Soulský program UNESCO.

V současné době není překvapivý absurdní postoj AZUŠ ČR¹³, která tyto školy nejen že nepřijímá za své členy, ale po sloučení ZUŠ s dalším subjektem (který je zcela v kompetenci zřizovatele a ZUŠ jako taková jej nemůže ovlivnit) tyto školy ze svých řad vylučuje. Jak jsem zjistil, při současném postoji AZUŠ ČR nelze změnu v tomto směru očekávat.

V tomto smyslu by mohly sehrát důležitou roli Standardy pro hudební výchovu, na jejichž koncepci a realizaci se Společnost pro hudební výchovu výraznou měrou spolupodílela participací v pracovní skupině NVÚ a MŠMT. V současné době již byly připraveny standardy ve třech úrovních (minimální, optimální a excelentní) s dostatečnou nabídkou příkladových úloh. Standardy jednoznačně akcentují činnostní pojetí předmětu a jejich nastavení

¹⁰ PRCHAL, Jan. *Nastává čas bit na poplach? Hudební výchova ve 21. století*. Sborník příspěvků z konference *Teorie a praxe hudební výchovy II*, UK Praha 2011

¹¹ Praha, Ústí nad Labem, Brno, Pardubice, Karlovy Vary, Liberec, Hradec Králové, Brandýs n. Labem, Česká Lípa, České Budějovice, Havířov, Kladno, Kolín, Most, Opava, Orlová, Písek, Příbram, Tábor, Teplice, Třinec, Vysoké Mýto a Zlín

¹² První škola tohoto typu vznikla v roce 1992 v Liberci na ZŠ Jabloňová: při ZŠ s rozšířenou výukou HV (projekt zahájen 1. 9. 1989) vznikla dvouoborová ZUŠ, která dlouhodobě dosahuje velmi dobrých výsledků jak ve specializované výuce individuální i kolektivní, tak v obecně pojímané hudební výchově, tedy i u žáků, kteří nejsou do projektu rozšířené výuky zahrnuti a absolvují pouze „běžnou“ výuku s jednohodinovou dotací týdně. Škola spolupracuje s několika univerzitami (PedF TU Liberec, PedF UK Praha, PedF UJEP Ústí nad Labem), s partnery ze zahraničí a spolupodílí se na realizaci Letních dílen HV SHV ČR.

¹³ Asociace základních uměleckých škol České republiky (AZUŠ ČR) byla založena ustavující schůzí dne 30. dubna 1999 v Praze. <http://www.azus-cr.cz/>

neumožňuje u výstupů pro druhý stupeň ZŠ jejich splnění v nižších ročnících. Bohužel se zatím jedná pouze doporučený materiál.

V úvodu zmíněné 80. výročí vzniku SHV bylo jedním z důvodů k uspořádání mezinárodní hudebně výchovné konference *Hudební výchova pro třetí tisíciletí*, která se uskutečnila ve dnech 7. a 8.11. 2014 v Ústí nad Labem. Konferenci uspořádala Společnost pro hudební výchovu České republiky a Katedra hudební výchovy PF UJEP za podpory vedení Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a ZŠ a ZUŠ Jabloňová z Liberce. Nad jednáním konference převzaly záštitu významné osobnosti: rektor UJEP prof. RNDr. René Wokoun, CSc., tehdejší ministr školství Marcel Chládek a ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek.

Pořadatelé konference sledovali několik cílů: důstojně připomenout 80. výročí založení Společnosti pro hudební výchovu České republiky, jedné z nejstarších institucí svého druhu vůbec, poukázat na aktuální problémy a požadavky předmětu hudební výchova v současné školní praxi, formulovat rámcové teze ve vztahu k vývoji v této oblasti v následujícím období, a v řadě neposlední prezentovat příklady dobré pedagogické praxe a umožnit setkání aktivních pedagogů s legendami hudební výchovy. Ty byly pozvány a oceněny za celoživotní přínos naší školní hudební výchově. Zejména z pohledu posledně uvedeného konference splnila očekávání a lze ji označit za vpravdě historickou. Naposledy se zde měly možnost spolu (a s pedagogy) setkat dvě z nejnámennějších osobností naší hudební pedagogiky – Pavel Jurkovič (18. 8. 1933 – 4. 2. 2015) a Ladislav Daniel (29. 5. 1922 – 16. 2. 2015) a za celoživotní přínos hudební výchově byla oceněna i paní Božena Viskupová (5. 8. 1913 – 29. 8. 2015). Pedagogové, kteří se do Ústí nad Labem sjeli z České republiky, Rakouska, Slovenka, Lotyšska a Mexika na závěr přijali rezoluci, ve které je několik závěrů, které by mohly být výchozími body pro práci v nadcházejícím období: nutnost zlepšení přípravy pedagogů, v současné době nenahraditelnost dalšího /do/vzdělávání učitelů, akcent na zkvalitnění a zefektivnění hudební výchovy jako povinného předmětu ve všech devíti ročnících ZŠ, nutnost otevření hudební výchovy různým formám a metodám výuky a smysluplnému využívání multimédií a moderních technologií v práci se zvukem ve výuce, na konferencích důrazné prosazování spojení teorie s praxí a v neposlední řadě trvalé hledání prostoru v médiích pro prezentaci a popularizaci výsledků hudební a v širším pojetí estetické výchovy a jejího přínosu pro jedince i společnost. Jednalo se tedy o setkání nadmíru důležité, které se nebojím přirovnat k nitranským konferencím v 80. letech minulého století. První nitranská konference byla zahájena 7. listopadu 1984 - tedy na den přesně před 30 lety. Náhoda?

Jakkoli se může jevit stav naší hudební výchovy neuspokojivý, lze uvést i řadu pozitivních příkladů. Lze uvést naši účast na II. mezinárodní olympiádě v HV, která se na přelomu dubna a května 2014 uskutečnila v Rize. Zástupce České republiky Lukáš Janata¹⁴ (kterého připravila a vyslala SHV ČR) získal vynikající druhé místo a za svou kompozici *Kyrie* pro smíšený sbor, klavír a elektroniku hlavní cenu, plně hrazený červencový mistrovský kurz v přímořské Siguldě. V letošním roce Českou republiku reprezentoval ve dnech 28. dubna až 1. května ve třetím největším městě Litvy Klaipėdė na v pořadí 3. Mezinárodní hudební

¹⁴ Lukáš Janata absolvoval základní vzdělávání na ZŠ a ZUŠ Jabloňová, škole s rozšířenou výukou hudební výchovy v Liberci (pedagog Jan Prchal), klavír na ZUŠ Frýdlantská Liberec (pedagog Lea Hlízová), sborový zpěv v pěveckém sboru Severáček (sbormistři Petr a Sylvie Pálkovi), hudební praxi získal i jako baskytarista v prog-rockové kapele IceFlame a Tanečním orchestru Vladimíra Jánského, v současné době studuje na Pražské konzervatoři obor skladba (pedagog Otomar Kvěch).

olympiádě patnáctiletý Václav Šolc¹⁵. Jejimi pořadateli byly European Association for Music in Schools (EAS), litevské Ministerstvo školství a vědy, litevské Centrum pro neformální vzdělávání mladých, Asociace hudebních učitelů Litvy a konečně Univerzita v Klaipėdė. Soutěž byla opět určena všestranně hudebně nadaným dětem a mládeži 2. stupně základních a středních všeobecných škol. Ve velké konkurenci celkem patnácti studentů v 1. kategorii podával Václav Šolc poměrně vyrovnané výkony ve všech čtyřech částech a celkově se umístil na 11. místě. Teprve za ním se umístili studenti z Chorvatska, Slovinska, Lotyšska a Slovenska. Václav Šolc si tak domů odvezl ocenění v bronzovém pásmu. Tyto příklady mohou posloužit jako jeden z příkladů toho, že náš systém může při jeho optimálním využití přinést vynikající výsledky, které obstojí i v silné mezinárodní konkurenci.

Vzhledem k tomu, že v České republice soutěž tohoto typu organizována není, rozhodla se SHV ČR celostátní kolo *Hudební olympiády*, soutěže nadaných jednotlivců, od roku 2018 v Praze pořádat. Na přípravě a organizaci by se společně s SHV ČR spolupodílelo MŠMT ČR, Katedra HV PF UK, Gymnázium a hudební škola hl. města Prahy a Ústřední umělecká rada ZUŠ. Soutěž by ve dvouletých cyklech předcházela Mezinárodní hudební olympiádě, na kterou by vítězi jednotlivých kategorií byli jako reprezentanti českého hudebního školství vysíláni. V současnosti se jedná o organizování i o soutěži kolektivů, která by opět ve dvouletých cyklech navazovala na celoslovenskou hudebně teoretickou soutěž *Hnúšťanský akord* a její vítězové by byli vysíláni na Slovensko.

Jestliže lze oprávněně označit přípravu nastupující pedagogické generace za neodpovídající současným požadavkům školní praxe a tedy jen částečně efektivní, o to efektivnější se jeví pro moderně smýšlející pedagogy náplň Letní dílny hudební výchovy. Její 27. ročník se ve dnech 14. až 19. srpna 2016 v Mělnice a opět potvrdil slova Jaroslava Herdena o významu těchto kurzů, tedy dalším vzdělávání pedagogů. Lektori ve svých dílnách nabídli širokou paletu přístupů, metodických postupů a didaktických situací, které lze efektivně využít ve výuce na všech typech škol. Téměř osmdesát účastníků pracovalo ve třech skupinách (od hudební výchovy předškolní po středoškolskou pedagogiku a školy s rozšířenou výukou hudební výchovy), zpívalo ve sboru a hrálo v orchestru, který tradičně vedl prof. Jiří Holubec. Kromě osvědčení získali účastníci velké množství metodických materiálů, úprav skladeb a písní a námětů k tvůrčím činnostem – a to vše za bezkonkurenčně nízké kurzovné! Tradičně byla udělena ocenění *Cena Jaroslava Herdena* za přínos školní hudební výchově, tentokrát doc. PaedDr. Anně Kobřlové, CSc., emeritnímu prof. PhDr. Vlastimilu Kobřlovi, CSc., PaedDr. Lence Pospíšilové a paní Janě Sečanské. Proto si vás dovoluji pozvat na další ročník Letní dílny hudební výchovy, který se uskuteční ve dnech 19. až 25. srpna 2017. O podrobnostech se lze informovat na stránkách SHV ČR www.shvcr.cz.

Na závěr mého příspěvku mi dovoluji, abych připomněl význam vynikající osobnosti naší hudební výchovy a dlouholetého předsedy SHV ČR pana prof. Jaroslava Herdena. Rád bych vám zprostředkoval jeho poslední veřejné vystoupení, ke kterému došlo 20. srpna 2009 v Liberci při Slavnostním setkání k 40. výročí letních hudebních kurzů. Jeho moudrá a vtipná analýza stavu hudební výchovy v současnosti neztratila nic na aktuálnosti. Děkuji za pozornost.

¹⁵ Václav Šolc je absolventem Základní školy v Úvalech. Devět let hraje na housle, od minulého roku je členem Pražského filmového orchestru. Je také členem Mensy, rád píše povídky, věnuje se lukostřelbě, a díky přípravě na Mezinárodní hudební olympiádu se pustil do komponování skladeb. Václava Šolce do Litvy doprovodila Jiřina Jiříčková, lektorka Společnosti pro hudební výchovu, která zároveň usedla do odborné poroty soutěže.